# BİR ATILIMIN 69. YILDÖNÜMÜ

Yazan: Ramazan Turgut - 23 Nisan 2009

"Ben kuşağı"nın genç nüfusu oluşturduğu bir dönemde, bu yazının ne kadar ilgi göreceğini bilmiyorum… Yurdumun eğitim sorunlarına yönelik yazıları, kitapları okudukça; "İyi ki Köy Enstitüleri açılmış. Bir kutup yıldızı olarak yolumuzu ışıtıyor." Diyorum.

Fırsat buldukça, Köy Enstitüsünü bitirmiş öğretmenlerimle konuşuyorum. Bir efsaneyi anlatıyorlar gibi geliyor bana.

Taşova'da oturan Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerimizi tanırsınız. Onları dinlemenizi öneririm. Akpınar Köy Enstitüsünü anlatsınlar size. Şu anda çürümeye bırakılan ilk enstitü yapılarını görmeye gidin. O, çürümeye bırakılan yapılardaki duvar sıvasına dokunarak, bir dönemin atılım sıcaklığını duyumsayın.

İlgileniyorsanız, elinizi çabuk tutun. Yaşları seksenleri aşan bu öğretmenlerimiz, doğanın çeşitli oyunlarına açık durumdalar. Hepsine sağlıklı yıldönümleri diliyorum; 17 Nisan'larını kutluyorum.

Eğitim, öğretimin önündedir. Eğitim, bireye, ömrü boyunca etkisinden kurtulamayacağı bilgi, görgü, inanış, davranış ve eylemleri kazandırdığımız süreçtir. Filiz Kamacıoğlu, eğitimin amacını şöyle belirliyor: "Algılaması gelişmiş, çağımızı anlayabilen, kendi ayakları üzerine basabilen, sorun çözme yeteneği olan, demokratik davranmayı öğrenmiş, doğruyu, eğriyi görebilen, işini kendi duygu ve menfaatine göre değil, işin doğrusu ne ise ona göre yapabilen yetiştirme olmalıdır."

Köy Enstitüleri'nin kuruluşuna ilişkin yasa 17 Nisan 1940 tarihlidir. Bundan önce, Atatürk'ün sağlığında, 1935'de eğitmenler dönemi vardır. Askerliğini Çavuş olarak yapan köy gençlerinin görev aldığı, önemli bir dönemdir bu. Bu dönem, yeni yazının hızla öğrenilmesini sağlamıştır. Eğitmenler kurstan geçiriliyor ve bir kılavuz kitapla sınıfa gönderiliyor. Üç yıllık köy okullarının lokomatifi eğitmenlerdir.

Gerçek Köy Enstitüsü dönemi altı yıl sürmüştür; 1940-1946. Gerçi 1948 yılına kadar yirmi bir Köy Enstitüsü açılıp, eğitim vermiştir. Fakat, 1946'da Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı'ndan, İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden uzaklaştırılması ile atılım durdurulmaya doğru yöneltildi.

Bu yönde bir kitaplık oluşturulacak sayıda eser yazıldı… Bazı alıntılar yapmak istiyorum.

"Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde, Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştı. İsmet İnönü konuğumuz oldu. Yemeği birlikte yedik… İnönü'yü yolcu ettik. Cumartesi günü yapılan toplantıda konuyu değerlendiriyorduk. Okul Müdürümüz, konuşmak isteyenlere söz veriyordu. Bir öğrenci arkadaşımız söz aldı. "Bu okulda ayrıcalık yapılır mı?" Diye bir soru yöneltti müdürümüze. Müdürümüz "Hayır" dedi. Arkadaşımız, "Fakat İsmet İnönü'ye özel yemek çıkarıldı. Bizim yediğimizden farklı bir yemek yapıldı. Madem ayrıcalık yapılmıyor, bu durumu açıklar mısınız?" Müdürümüz, arkadaşımıza dikkatinden dolayı teşekkür edip, "Çocuklar, İsmet İnönü'nün kullandığı ilaçlar var. Perhizi var. Sizin içinizde de perhizi olanlar yok mu? Nasıl onlara farklı yemek çıkarıyorsak, İnönü'ye de yemek çıkardık. Bu, bir ayrıcalık değil, zorunluluktur. Şunu biliniz; keyfi bir uygulama yapamayız. Sayın İnönü de buna razı olmazdı."

Osman Bolulu 1946'da Akpınar Köy Enstitüsünü bitirdiği zaman yaz programında tartışmalı okuma, yönetime katılma, uygulamada özgürlüğü tanıma olanakları gerilemeye başlamıştır. Reşat Şemsettin Sirer, okula uğrar. O gün Osman Bolulu sıva, boya işlerinde görevlidir. Sirer, Osman Bolulu'ya der ki; "Sizleri işçi olmaktan kurtaracağız." Osman Bolulu sözünü esirgemeyen bir köy çocuğudur: "Biz işçi değiliz, öğretmen adayıyız. Bu yapıyı ağabeylerimiz kurdu. Sıvasını çekerek o mutluluğu paylaşıyoruz." Öfkelenen Sirer: "İblis, belli ki sen dersini almışsın! Asıl senin gibilerin belini kırmak gerek."

1954'den sonra Köy Enstitüleri öğretmen okullarına dönüştürüldü. Eğitim dizgesi değiştirildi. Yine de "Enstitü Ruhu" uzun yıllar etkisini sürdürdü. Öğretmen okulu çıkışı arkadaşlarımızın işlerindeki başarılarının özünde, o atılım günlerinin etkisi kolaylıkla görülür.

Nazif Evren diyor ki: "Köy Enstitüleri'nde çalışmak bir inanç temeline dayanırdı. Bu Türk köyünün ve köylüsünün eğitim yoluyla kalkınması demekti. Bütün dersler, çalışmalar, eğlenceler bu temel yörüngesi çevresinde döner, gerçekleşirdi. Buralarda kişisel çıkarlar, iş savsaklamaları, kazanç hırsı, lüks düşkünlüğü gibi davranışlar ayıp sayılırdı." "Poyraz Köyü'nden Köy Enstitülerine, Nazif Evren, Gül Dikeni Yayınları, 1997)

O yıllar "Cadı Kazanı"nın kaynadığı yıllardır Ankara'da.

19 Kasım 1956'da, Dursun Kut'a bir mektup yazan Hasan Ali Yücel, şu cümlelerle Enstitü eğitiminin açıklamasını yapar: "Mesele şudur: Köye köyden olmayanı

yollayarak köylüyü öğretim ve eğitime kavuşturamadık. O halde köye köyden olanı köy hayatı şartları içinde yetiştirip, vermekten başka çare yoktu.

Bu pratik prensip, tamamı ile bizimdir. Taklit değildir. Türkçe buluştur. Benzersizdir. Çünkü millet sevgisi gibi bir kaynaktan ilhamını almıştır. Pratiktir. Pedogoji kitapları yazmaz. Klasik Pedogoglar bilmez. Bilmezler; zira, bir terbiye nazariyesi değil, milli bir kalkınmanın temel prensibidir ve onun gerçekleşmesi değil, hayatileşmesi hamlesidir." (DEMET'li Yıllar, Tonguç'la Yücel'le, Dursun Kut, Gül Dikeni Yayınevi, 2003)

İsmail Hakkı Tonguç için şunları yazıyor Dursun Kut: "Tonguç, o yılların zor koşullarında, Milli Savunma Bakanlığı'ndan sağlanan bir jiple yurdu bir baştan bir başa dolaşan, köylülerin yaşamını yakından gözlemleyen, bir çok gecelerini köylerde geçiren, 61 il, 305 ilçenin yanı sıra 9150 köye giden, köylülerle söyleşiler yapan üst düzey tek aydın bürokrattır." (İdare etmek)

Cumhuriyet dönemi edebiyatının 1940 sonrası döneminde, köye yöneliş roman, öykü ve şiirleri köy enstitüsü çıkışlı yazar ve şairlerimizin imzalarını taşır. İlk sırada sayılanlar: Mahmut Makal, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Mehmet Başaran, Osman Bolulu, Adnan Binyazar, Hikmet Özdemir…

* * *

Köy Enstitü'leri aleyhine de çok yazı var. Kitap olarak da bir raf dolduracak eser sayılabilir. Keşke yerimiz uygun olsa da onlara da değinsem. Unutulmaz bir tanık ile sizi baş başa bırakıyorum: Kinyas Kartal. TBMM'nin de en uzun yıllar değişmez üyesi olarak bilinir. CHP Milletvekili'dir. Kinyas Kartal açık sözlü, iyi eğitim almış bir insandır. Diyor ki; "Köy Enstitü'leri kesinlikle komünist uygulama değildi. Doğuda en yüksek eğitim gören insan benim. Köy Enstitü'leri, bizim devlet üzerindeki gücümüzü kaldırmaya yönelikti. Bunu içimize sindiremedik. Benim Van yöresinde 258 köyüm var. Bunlar devletten çok bana bağlıdırlar. Ben ne dersem onu yaparlar. Ama köylere öğretmenler gidince benim gücümden başka güçler olduğunu öğrendiler. DP ile pazarlığa girdik, kapattık."

* * *

Saint Exupery'nin şu sözleri çok önemlidir: "Benden başka türlü düşünen kimse, bana düşüncesi ile zarar vermek şöyle dursun, beni çoğaltır, düşünceme bir şeyler katar."

Farklı düşüneni imhaya kadar uzanan kötü kin tohumları yeşertildi toprağımızda… Türkiye'miz bundan çok zarar gördü; görüyor. Korka korka; korku ürete ürete 2009 yılına geldik… Koca koca yalan makineleri çalıştırılmakta. Yalanla beslenen bir topluma dönüşüyoruz. Bu, çok kötü bir silah durumuna geldi. Eğitim emekçileri bu gidişe karşı çıkmalıdır. Cumhuriyetimizin, demokrasimizin geleceği, bu çalışmaya bağlıdır. Hasan Ali Yücel'den şu cümleyi okuyalım: "Bir kişinin atacağı dev adımları değil, bin kişinin atacağı insan adımlarını özlüyorum."

Elbette bir köşe yazısı ile tüm yönleri verilemez bu konunun. Köy Enstitüsü gerçeğini kavramanın en sağlıklı yöntemi, resmin bütününe bakmaktır. Bu ise, eğitim devriminin irdelenmesi ile olanaklı. Bu yapılmadıkça, "Neden açıldılar, neden kapatıldılar?" Sorularının gerçek yanıtı bulunamaz.

Maltepe Üniversitesi'nden, Yüksek Öğretmen Okulu çıkışlı Prof. Dr. İsa Eşmen bu konuda şunları yazıyor: "Türk aydınlamasının omurgası eğitim devrimidir. Eğitim devriminin üç ayağından ilki 3 Mart 1924'de gerçekleştirilen Öğretim Birliği Yasası, İkincisi, 1 Kasım 1928'de yapılan Harf Devrimi'dir. Bunlar Türk aydınlanmasının hayata geçmesi için 'Olmazsa olmaz' koşullarındandı. Ancak Türk aydınlanmasının kalıcılığı, devrimlerin benimsenmesi ve aydınlanma dalgasının ülkenin kılcal damarlarına kadar nüfuz etmesi ile mümkündü.

Bu da nüfusun yüzde seksenini oluşturan köylünün eğitilmesini gerektirmekteydi. Ülke genelinde yüzde altı-yedi civarında olan okur yazarlık oranı köylerde çok daha düşüktü… En büyük etken öğretmen sorunuydu. 1930'lu yılların ortalarında kırk bin köyün otuz beş bini öğretmensizdi. Öğretmen okulları yılda üçyüz-üçelli kadar mezun veriyordu… Peki bu sorun nasıl aşılabilecekti?"

Sorunun çözümü bulunmuştu, fakat altı yıl uygulanabildi.

Altmış dokuz yıl oldu…

Kim bilir kaçıncı yıl dönümünde şu içinde kıvrandığımız sorunları da içeren bir atılım yapabileceğiz!

17 Nisan'lara selam olsun.

Hoş ve esen kalınız.

## Yorum Ekle

Ramazan Turgut